

947

TOPIC: BALOLO FISHING
INFORMANT: RATU ENERI TOKOVOU(M60)
PLACE OF ORIGIN: KESE NAVITI
YASAWA
PLACE OF INTERVIEW: NAVITI ISLAND.
DATE: NOVEMBER 1984
INVESTIGATOR: BILITAKI.
T.R.

E dua na gauna balavu au dau rogoca tu niu se gone lailai. Na balavu ni tiko i nakorosa qai raica tiko na kena i vakarau, dau rogoca tiko vei ira na qase. Dua na gauna, mataka lailai e na vula ko Okotova, e ra vakatovotovo ra qai gole ki matasawa. E dau tukuni tu, se u rogoca tu o au ni dau ta ga na ua levu me laki tu ki matasawa sebera ni taga mai na balolo. Ni taga oti, qai kena siga tale ka tarava sa qai ta gavi mai na balolo. Sa taga a ua levu, sa kilai tu na tamata e gole ki matasawa ni sebera ni cabe a siga sa kailavaka tu 'aA VETO' sa ra kila taucoko mai vanua ni sa taga na balolo e na siga ka tarava. Mataka lailai sa lai cabe, siga, ni sa taga ga e veisiga sa ra dui gole na veivuvale yadua, ko gole i daku ni vanua, ko gole ki na boto kei na muana ruarua. Muana i nunu, muana i soso so e cabe takoso se lako ga i yavanu, me via vakadinadinataka na ka e raica e na mataka ni siga koya, e na kena cabe na balolo. Ni sa lai taga oti na balolo, sa qai lai kau mai. E lewe vica vata na tamata, me lai kauta sara mai nakoro, ni sa levu na balolo.

sa qai caka kina na Vei Balolo. Ni saqa na balolo, ko e tu na kena vu ni bulagi sa ra qai kauta mai me mai laukana. Qai oti, qai saqa kena vo sa qai vavi. Sa qai oti ya, ra qai soqoni taucoko na leweni vanua me sa qai caka e dua na kena magiti, me laukana kina na balolo, oti o ya me qai se e wase e vei vale, ke dua na bulagi qai lewa qai o gole kina nomu balolo. Ko ya na gauna e dau cabe kina na balolo, ni sebera ni kilai taucoko e na yasayasa vaka-Naviti. Da qai rogoca tiko oya na nodra vuku na qase i liu, na kena vakatotolo taki na balolo me kau mai. Sa qai tukuna o vo sa voleka e dua na qio ni balolo me caka na sisili vata, me da vakatotolo ki vanua.

—
Nai balebale ni balolo me sava kina na duka. Na ua kei na cagi e gole vata mai. Na sisi vatu, e sia a vatu baleta a vanua e toka kina na balolo i waitui, me tiko e na dela ni vatu, me rawa ni savata na dela ni vatu.

—
Na ua levu, na wai ni balolo, e dau liu mai o koya qai muri mai na balolo. E roka damudamu.

—
E dau kune ga e matasawa. Na yacani matasawa o Vatunitu.

—
E dau kune ~~ena~~ mataka lailai ni se bera ni cadra na siga.

—
Na balolo e kau ga mai, sa qai dau mai caka levu.

—
Na balolo e vakatauga vei iko, ke o makutu o lako ke o vucesa o tu ga i nakoro.

Noqu nanuma me ta ga na balolo e na vanu a e ta mai kina, baleta na muana ruarua sa rui yawa.

Na balolo e dau vaka i tavi taucoko kina na lewe ni koro.

Kevaka e da vakatotolo taki me da gole e na yakavi, dodonu me se bera ni cabe na siga sa ta na balolo. Kena totolo taucoko, me sebera ni cabe na sigame sa ta na balolo. Ni sa gole na siga me sa gole cake mai, sa via waicala mai na balolo.

E Naviti e dau ta ga mi saqa se vavi, ka laukana.

Na balolo e vakatau ga ki na kena draki. I liu e se dua ga na kena draki, ia na gauna qo e sa duidui.

Na balolo e vakai wasewase, so e ra kau mai ka so e tu ga yani i vanua.

So na qase i liu e ra dau vakatovotovotaka na uvi, ra dau ta na balolo, dau so na mataqali kakana tei vata me vakataka na uvi na vurai na uvi dina, qai ra laurai tu e veiyabaki qai dau tukuni tu na magiti e dau lako vata kei na balolo e magiti vingka, ni levu na kena uvi.

E rawata ga e dua na tabua leka, sega ni ka sega ni tara tu na balolo.

—
Na balolo e cabe ga vakadua e na loma ni yabaki e na kena ta na balolo.

—
Na gauna balavu au se dau rogoca ga ni dau ta ga na balolo. O ia na qase e liu ni da dau vakasama taka na ka me dau, me vaka na uca, na caggilaba, ~~hn~~ na wa luvu. ~~Ta~~, e dau nanumi ga me dau ta ga na balolo, baleta na gauna e dau ta mai kina na balolo, da dau raica tokaa na draki ni vei yabaki. Na vanua e dau caka kina na ta balolo, vaka e dau coka mai kina na dobui e dau ~~ka~~urairai e na gauna ni balolo na vanua e tiko kina. Sa da qai da vakasamataka na nodra vuku na qase, nodra raica rawa ni sa ta na balolo. Ni sa ta na balolo qai ka vata kei na somusomu kei na tibou vata ~~ha~~so na drau ni kau.

—
Ya nai vaka takilakila ni cagi. N ai vakatakilakila ni dobui na soqosoqo.

—
Na vua ni balolo vata kei na sisi vatu sa ta rawa tu na balolo, qai yaco vitarataravi mai.

—
Na nodra dau veitalanoa na tukaqu i mada na ta ni balolo lelevu, i kea tale ga na vanua e dau ta kina. Sa qai dua na qase e tukuna vei au, ni vakarau ta na balolo, me dau ta i liu na ua levu, ni sebera ni ta na balolo. Siga qori na kena mataka ga, qai

waraka tale e dua na gauna , na vula toka ga ya o rawa ni ta kina. E na dua tale na gauna, ra vei tarogi, qo na gauna e dodonu me raici tale ni mataka. Koya e se dau veidonui tiko ia na kena vula e veicalati tiko, na kena cabe mai kei na kena kasa bula. Cici cake mai e na mataka lailai, mai tao tu e vakaraitaka na gauna me ta kina na balolo. Ke cala tiko ia e cala tiko na kena ta tiko na balolo. Ni sa cabe mai na vula kena i balebale sa ta na balolo sa laurai sara i matasawa. Qo na vula ni mataka lailai. Rauta ni cabe vinaka mai na vula e na yakavi. E na mataka lailai ni sa lako vinaka tiko na vula me dua sa dua na vanua me sa kasa vula me rauta toka e na dua na ~~de~~alana me vei donui i ra na vula i cake. Ya na i vakatakilakila ni sa vakarau sa ra tu ga na balolo. Ni o sa vodo tiko e na boto qo saraga na vanua ni kasa vula. Ke tamacala tiko na boto, e dodonu me veidonui vata tiko kei na vula. Dodonu me veidonui vinaka na vula ~~ena~~ ~~xx~~ ~~qax~~ matasawa me veidonui kei na delana sa qai ta na ua levu. Sa donu na vula sa donu vata kei na ua levu. Siga tale ka tarava sa qai ta na balolo.

SA OTI.